

BÖLGESEL KALKINMA

Doç. Dr. Nuri YAVAN

Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Coğrafya Bölümü
Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı
nuri.yavan@ankara.edu.tr

Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikalarının Evrimi

- ▶ Türkiye'de Uygulanan Makro/Genel Ekonomik Politikalar
 - ▶ Kalkınma Planları
 - ▶ Beş Yıllık Kalkınma Planlarının Özellikleri
- ▶ Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikası ve Evrimi
 - ▶ Planlı dönem öncesindeki bölgesel politikalar: Dolaylı-Örtük bölgesel politikalar
 - ▶ Planlı dönemde uygulanan bölgesel politikalar: Doğrudan bölgesel politikalar
 - ▶ 5 yıllık kalkınma planlarında izlenen bölgesel politikalar
 - ▶ Türkiye'nin bugünkü bölgesel kalkınma politikası

İktisadi Dönemler İtibariyle Türkiye'de Uygulanan Kalkınma Politikaları

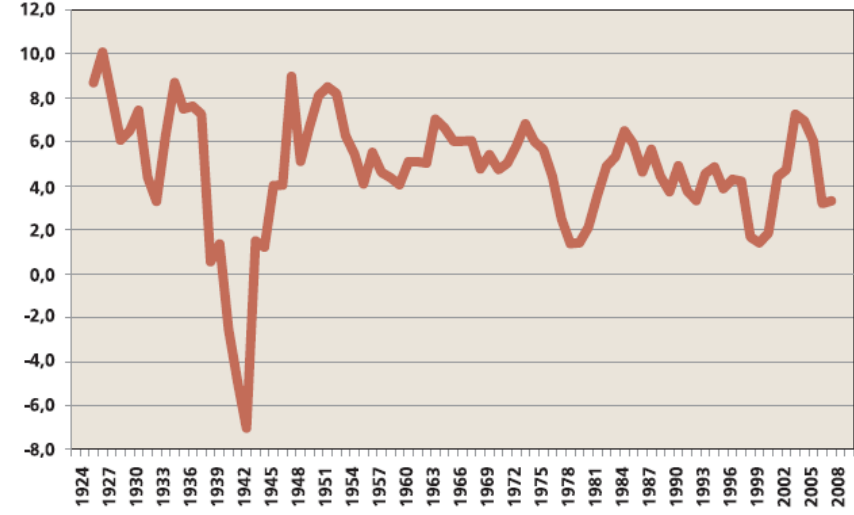
- 1.1923-1929 Dönemi:Dışa Açık Ekonomi Altında Kalkınma
- 2.1930-1939 Dönemi:Korumacı-Devletçi Sanayileşme(Kalkınma)
- 3.1940-1945 Dönemi:Savaş Ekonomisi Altında Kalkınma
- 4.1946-1961Dönemi:Devletçilikten Dışa Açık Ekonomiye Geçiş Çabaları
- 5.1962-1976 Dönemi:İthal İkameci Sanayileşme(Kalkınma)Dönemi
- 6.1977-1979 Dönemi:Kriz Yılları
- 7.1980-1988 Dönemi:İhracata Dayalı Büyüme Dönemi
- 8.1989-2004 Dönemi:Kısa Vadeli Sermaye Hareketlerine Dayalı Büyüme

1923-2012 Döneminde Türkiye'de Ekonomik Büyüme Göstergeleri

	Ulusal Gelirin Büyüme Hızı (yüzde)	Sanayide Büyüme (yüzde)	Tarımda Büyüme (yüzde)	Enflasyon (TEFE) (yüzde)	Dış Borç/ GSMH Artışı (yüzde)	Toplam Borç/ GSMH Artışı	TL/Dolar Değer Kaybı (yüzde)
Atatürk Dönemi (1923-1938)	7,4	9,6	7,6	-2,0	16,0	5,5	-1,8
İnönü Dönemi (1938-1950)	1,2	1,4	0,5	13,5	-1,7	-0,5	6,7
Menderes Dönemi (1950-1960)	6,3	8,6	5,4	10,1	-2,8	-5,4	6,1
Ara Dönem (1960-1965)	5,0	8,5	1,0	4,4	22,9	16,8	12,2
Demirel Dönemi (1965-1971)	7,3	8,4	4,7	7,4	2,3	0,7	8,8
Koalisyonlar Dönemi (1971-1980)	4,5	4,8	2,5	35,0	4,2	1,6	19,8
Ara Dönem (1980-1983)	4,5	6,0	2,1	31,3	8,7	14,5	43,4
ANAP Dönemi (1983-1991)	5,1	6,2	1,7	49,0	0,5	2,4	44,1
DYP-SHP Dönemi (1991-1994)	2,7	1,7	-0,2	85,0	37,7	35,0	109,0
Cumhuriyet Dönemi Ort.	5,1	6,4	3,5	17,7	2,6	2,6	15,2

Şekil 4: Türkiye, 5-Yıllık Hareketli Ortalama Büyüme (%)

Kaynak: TÜİK ve kendi hesaplamalarımız.

Tablo 6: Türkiye Ekonomisi'nde Dönemler İtibariyle Büyüme Hızları, 1923-2012

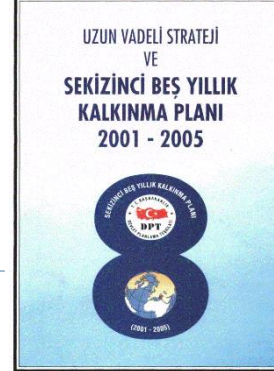
Dönemin Yapısal Nitelikleri	Kapsanan Yıllar	Ortalama Yıllık Büyüme, %
Tüm Cumhuriyet Sonrası Dönem	1923-2012	4,5
1. II. Dünya Savaşı Öncesi ve Sonrası	1923-1960	4,6
2. Planlamacı ve İthal İkameci Sanayileşme	1961-1979	5,2
3. Dışa Açılım ve Yeniden Yapılanma	1980-2012	4,2
a. Özal'lı Yıllar	1980-1988	5,2
b. Finansal Serbestleştirme ve Denetimsiz Kamu Açıkları	1989-1997	4,8
c. IMF Yakından İzleme ve Sonrası	1998-2012	3,8
d. AKP dönemi	2003-2012	4,8

Kaynak: TÜİK ve kendi hesaplamalarımız.

KALKINMA PLANLARI

- ▶ 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)
- ▶ 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)
- ▶ 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)
- ▶ 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)
- ▶ 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)
- ▶ 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)
- ▶ 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)
- ▶ 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)
- ▶ 9. Kalkınma Planı (2007-2013)
- ▶ 10. Kalkınma Planı (2014-2018)

NEDEN (Kalkınma Planları) PLANLAMA?

- ▶ Ekonominin 1960 sonrasında 1980 yılına kadar olan gelişimi dışalım yerine yerli üretim yöntemiyle sanayileşmenin bilinçli bir uygulamasıdır.
- ▶ 1950'li yılların sonunda ekonomi, dış ödeme güçlüğü ve enflasyon biçiminde görülen bir bunalıma sürüklenmişti. Bu durumdan kurtulmak için ekonominin kararlı bir çizgiye oturması gerekiyordu.
- ▶ 1950-60 döneminde istikrarsız bir büyüme sürecine tanık olunmuştur.
- ▶ Planlamayı en çok savunan kesim sivil ve askeri bürokratlardır. Bürokratların 1950-60 döneminde etkinliği azalmıştır. Bürokrasi göreceli olarak gelir kaybına uğramış, maaş ve ücretlerin alım gücü azalmıştı. Ekonominin planlanmasıyla bürokrasinin hem ekonomik hem de siyasal konumu güçlenecek, etkinliği artacaktı. İşte bu yüzden bürokratlar, ekonominin plana bağlanması ile kaybettikleri güçlerini geri kazanmayı beklemişlerdir.
- ▶ Nitekim bu dönem, kapitalist ekonomilerin bile Keynesçi politikalar uyguladığı bir dönemdir.
- ▶ İktisat literatüründe kalkınma ve büyüme ön plana geçmiştir. Yeni makro büyüme modelleri geliştirilmiş ve hükümetlere önerilmiştir. Gelişmekte olan ülkeler ve AGÜ'ler için popüler olan bu modeller, Fransa ve İsviçre gibi gelişmiş ekonomiler de bile uygulanmaktadır.
- ▶ 1960 yılındaki askeri darbeden sonra, planlama yapılması kabul edilmiş ve bu karar 1961 Anayasa'sında yer almıştır.
- ▶ 1961 yılında "Devlet Planlama Teşkilatı" kurulmuştur. Bu kuruluş kalkınma planlarının yürütülmesinden sorumlu tutulmuştur.

Kalkınma Planlarının (İlk dört planın) Ortak Özellikleri ve Stratejisi

- ▶ Tüm reform sözlerine karşın üretim yapısını veri almaları,
 - ▶ Sanayileşmeye öncelik vermeleri,
 - ▶ Ekonominin her yıl belli bir hızla büyümesini temel amaç edinmeleri,
 - ▶ Belli bir uzun dönem stratejisinin bir parçası olmalarıdır.
 - ▶ Kalkınma planları, planlamayı kısa orta ve uzun olarak planlamayı düşünmektedir. Yıllık planlarda yıl içi projeler planlanmış, 5 yıllık planlar 5 yıllık projeleri ve kaynak kullanımını planlamıştır.
 - ▶ 1962'den sonra uygulamaya konulan planlar, 1930'lardaki gibi kısmi değil makro planlardır,
 - ▶ Planlarda kamu kesimi faaliyetleri doğrudan, özel kesim faaliyetleri dolaylı şekilde planlanmıştır
 - ▶ Destekleme fiyatları, ayrıcalıklı kredi uygulamaları, prim gibi özendirici tedbirlerin yanı sıra; artan oranlı vergi ve masrafa katılmaya zorlama gibi caydırıcı tedbirlerle özel kesime yön verilmeye çalışılmıştır.
 - ▶ Kalkınma planları, kamu kesimi için “**emredici**”, özel kesim için de “**yol gösterici**” nitelikte olduklarından, ekonomik gelişmeyi etkilemeleri de bu çevrede sınırlı kalmak durumundadır.
-
- ▶ Oluşturulan her plan, onu hazırlayan siyasi iktidarın görüşlerini yansıtmıştır.

İlk 4 Kalkınma Planı Döneminde Planlanan ve Gerçekleşen Yatırımlar

TABLO: VI.8. Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı
(P = Planlanan G = Gerçekleşen, Yüzde)

Sektörler	I. Plan		II. Plan		III. Plan		IV. Plan
	P.	G.	P.	G.	P.	G.	P.
Tarım	17,7	13,9	15,2	11,1	11,7	11,8	12,2
Madencilik	5,4	5,6	3,7	3,3	5,8	3,7	6,1
Sanayi	16,9	20,4	22,4	26,8	31,1	28,2	27,4
Enerji	8,6	6,5	8,0	9,0	8,5	7,4	10,6
Ulaştırma	13,7	15,6	16,1	16,0	14,5	20,6	16,3
Turizm	1,4	1,3	2,3	2,1	1,6	1,0	1,2
Konut	20,3	22,4	17,9	20,1	15,7	16,9	14,6
Eğitim	7,1	6,6	6,7	4,7	5,0	3,3	4,8
Sağlık	2,3	1,8	1,8	1,5	1,4	1,1	1,4
Diğer Hizmetler	6,6	6,0	5,9	5,4	4,7	6,0	5,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kalkınma Planlarının Özellikleri:

10. Kalkınma Planının İçindekiler

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
2. KÜRESEL GELİŞMELER VE EĞİLİMLER	5
2.1. KÜRESEL EĞİLİMLER VE TÜRKİYE ETKİLEŞİMİ	5
2.2. DÜNYA EKONOMİSİNDE MAKROEKONOMİK GELİŞMELER VE BEKLENTİLER	15
3. PLAN ÖNCESİ DÖNEMDE TÜRKİYE'DE EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER	19

İKİNCİ BÖLÜM

1. PLANIN TEMEL AMAÇLARI VE İLKELERİ	27
2. PLANIN HEDEFLERİ VE POLİTİKALARI	29

2.1. NİTELİKLİ İNSAN, GÜÇLÜ TOPLUM	
2.1.1. Eğitim	
2.1.2. Sağlık	
2.1.3. Adalet	
2.1.4. Güvenlik	
2.1.5. Temel Hak ve Özgürlükler	
2.1.6. Sivil Toplum Kuruluşları	
2.1.7. Aile ve Kadın	
2.1.8. Çocuk ve Gençlik	
2.1.9. Sosyal Koruma	
2.1.10. Kültür ve Sanat	
2.1.11. İstihdam ve Çalışma Hayatı	
2.1.12. Sosyal Güvenlik	
2.1.13. Spor	
2.1.14. Nüfus Dinamikleri	
2.1.15. Kamuda Stratejik Yönetim	
2.1.16. Kamuda İnsan Kaynakları	
2.1.17. Kamu Hizmetlerinde e-Devlet Uygulamaları	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. ÖNCELİKLİ DÖNÜŞÜM PROGRAMLARI	149
1.1. Üretimde Verimliliğin Artırılması Programı	150
1.2. İthalata Olan Bağımlılığın Azaltılması Programı	152
1.3. Yurtiçi Tasarrufların Artırılması ve İsrafın Önlenmesi Programı	154
1.4. İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı	156
1.5. Kamu Harcamalarının Rasyonelleştirilmesi Programı	158
1.6. Kamu Gelirlerinin Kalitesinin Artırılması Programı	160
1.7. İş ve Yatırım Ortamının Geliştirilmesi Programı	162
1.8. İşgücü Piyasasının Etkinleştirilmesi Programı	164
1.9. Kayıt Dışı Ekonominin Azaltılması Programı	166
1.10. İstatistik Bilgi Altyapısını Geliştirme Programı	168
1.11. Öncelikli Teknoloji Alanlarında Ticarileştirme Programı	170
1.12. Kamu Alımları Yoluyla Teknoloji Geliştirme ve Yerli Üretim Programı	172
1.13. Yerli Kaynaklara Dayalı Enerji Üretim Programı	174
1.14. Enerji Verimliliğinin Geliştirilmesi Programı	176
1.15. Tarımda Su Kullanımının Etkinleştirilmesi Programı	178
1.16. Sağlık Endüstrilerinde Yapısal Dönüşüm Programı	180
1.17. Sağlık Turizminin Geliştirilmesi Programı	182
1.18. Taşımacılıktan Lojistiğe Dönüşüm Programı	184
1.19. Temel ve Mesleki Becerileri Geliştirme Programı	186
1.20. Nitelikli İnsan Gücü İçin Çekim Merkezi Programı	188
1.21. Sağlıklı Yaşam ve Hareketlilik Programı	190
1.22. Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı	192
1.23. Yerelde Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Programı	194
1.24. Rekabetçiliği ve Sosyal Uyumu Geliştiren Kentsel Dönüşüm Programı	196
1.25. Kalkınma İçin Uluslararası İşbirliği Altyapısının Geliştirilmesi Programı	198

2.2. YENİLİKÇİ ÜRETİM, İSTİKRARLI YÜKSEK BÜYÜME	56
2.2.1. Büyüme ve İstihdam	59
2.2.2. Yurtiçi Tasarruflar	64
2.2.3. Ödemeler Dengesi	66
2.2.4. Enflasyon ve Para Politikası	68
2.2.5. Mali Piyasalar	69
2.2.6. Maliye Politikası	72
2.2.7. Sosyal Güvenlik Finansmanı	76
2.2.8. Kamu İşletmeciliği	78
2.2.9. Yatırım Politikaları	80
2.2.10. Bilim, Teknoloji ve Yenilik	85
2.2.11. İmalat Sanayinde Dönüşüm	87
2.2.12. Girişimcilik ve KOBİ'ler	92
2.2.13. Fıkrı Mülkiyet Hakları	94
2.2.14. Bilgi ve İletişim Teknolojileri	95
2.2.15. Tarım ve Gıda	98
2.2.16. Enerji	102
2.2.17. Madencilik	105
2.2.18. Lojistik ve Ulaştırma	107
2.2.19. Ticaret Hizmetleri	112
2.2.20. Turizm	113
2.2.21. İnşaat, Mühendislik-Mimarlık, Teknik Müşavirlik ve Müteahhlik Hizmetleri	114

2.3. YAŞANABİLİR MEKÂNLAR, SÜRDÜRÜLEBİLİR ÇEVRE	117
2.3.1. Bölgesel Gelişme ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik	119
2.3.2. Mekânsal Gelişme ve Planlama	125
2.3.3. Kentsel Dönüşüm ve Konut	127
2.3.4. Kentsel Altyapı	128
2.3.5. Mahalli İdareler	131
2.3.6. Kırsal Kalkınma	134
2.3.7. Çevrenin Korunması	136
2.3.8. Toprak ve Su Kaynakları Yönetimi	138
2.3.9. Afet Yönetimi	139
2.4. KALKINMA İÇİN ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ	141
2.4.1. Uluslararası İşbirliği Kapasitesi	141
2.4.2. Bölgesel İşbirlikleri	142
2.4.3. Küresel Kalkınma Gündemine Katkı	145

Türkiye'deki bölgesel politika ve uygulamaların gelişimi

- ▶ Planlı dönem öncesindeki bölgesel politikalar: Dolaylı-Örtük bölgesel politikalar
 - ▶ Planlı dönemde uygulanan bölgesel politikalar: Doğrudan bölgesel politikalar
 - ▶ **1. Devletçi Dönemde Bölgesel Politikalar: 1923-1959**
 - ▶ **2. Bölgesel Planlama ve Kalkınmaya Vurgu: 1960-1972**
 - ▶ **3. İl Temelinde Planlama: 1973-1977**
 - ▶ **4. Neo-Liberal Politikaların Kabul Edilişi: 1978-1994**
 - ▶ **5. Bölgesel Farklılıkları Gidermek İçin Yapısal Reformlar: 1995-...**
 - ▶ **6. AB ile Bütünleşme Dönemi (2000 sonrası):** Avrupa Birliği'nin bölgesel kalkınma politika ölçütlerini kendine uyarlama çabası
 - ▶ BGUS: Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi
 - ▶ Yönetişim: Bölgesel Gelişme Yüksek Kurulu ve Bölgesel Gelişme Komitesi
 - ▶ Kalkınma Ajansları: yeni nesil bölge planları ve mali ve teknik destekler
-

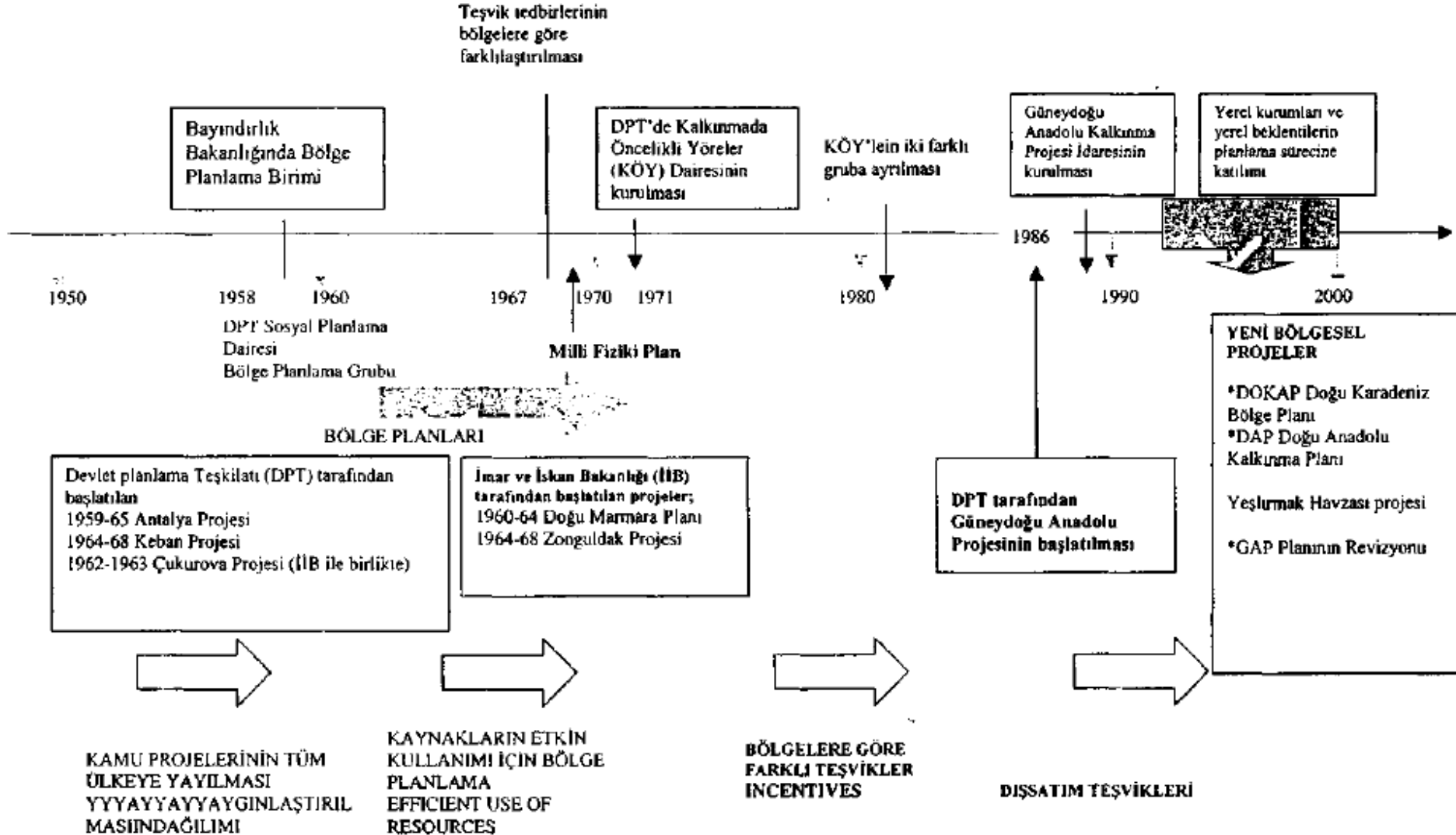

Planlı dönem öncesindeki bölgesel politikalar: Dolaylı-Örtük bölgesel politikalar

- ▶ Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun ve yatırımların ülke içinde yayılması ve belirli merkezlerde toplanması politikaları uygulanmıştır. Devletin sanayi tesislerinin kurulmasındaki yaklaşımı (yer seçiminde İstanbul ve Marmara Bölgesi dışında Karadeniz, İç Ege ve İç Anadolu Bölgelerine yönelinmesi) bunun göstergesidir.
- ▶ Türkiye’de planlı dönemden önce bölge planlamasının bir kalkınma planlaması aracı olarak değil, bir imar aracı olarak ele alındığı ve başlıca amacının da fiziki yerleşme planı yapımı olarak tanımlanmış olduğu görülmektedir.
- ▶ Cumhuriyet’in kuruluşu ve planlı dönem arasındaki dönemde bölgesel hedef ve politikardan söz etmek zordur. 1930’lu ve 40’lı yıllar daha çok kalkınma ve sanayileşme hedefleri ülke düzeyindedir.
- ▶ Tekeli (1998) ve Göymen (2005), planlı dönemden önce, örtülü de olsa, bölgesel politikalar olduğuna işaret etmektedirler.
- ▶ 1934-1935 yıllarında Celal Bayar tarafından hazırlanmış bir bölgesel rapor olduğu, 1932 Birinci Sanayi Planının bölgesel kaygılar içerdiği de bilinmektedir. Göymen (2005), yine bu dönemde ‘sanayi tohumlaması’ uygulaması olduğundan bahsetmektedir. Nitekim, bir çok kamu kuruluşunun mekan seçiminde de belirli bölgesel kaygılar olduğunu söylemek mümkündür. Ancak açık olarak bölgesel politikalar metinlere 1960 sonrası planlı dönemde ve bu planların içerisinde girmiştir.

Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikalarının Evrimi

Şekil 3: TÜRKİYE’DEKİ BÖLGESEL POLİTİKALAR VE UYGULAMALARININ DEĞİŞİMİ

Türkiye'deki 5 yıllık kalkınma planları yoluyla izlenen bölgesel politikalar

Tablo 1 – Türkiye'deki beş yıllık kalkınma planları yoluyla izlenen bölgesel politikalar

Kalkınma Planı	İlkeler	Yaklaşım ve Politikalar	Hedefler	Araçlar
I. Plan (1963-1967)	-Bölgelere ekonomik kalkınmanın nüfuz etmesi -Bölgesel ekonomik bütünleşme	-Bölgesel Planlama -Büyüme kutupları (örneğin Doğu Marmara, Çukurova, Antalya, Zonguldak)	-Dengeli kentleşme -Bölgeler arasında denge (kamu hizmetleri ve gelir dağılımında) -Yatırım etkinliği	-Finansal teşvikler -Az gelişmiş bölgelere yönelik yatırım temelli önlem alternatifleri
II. Plan (1968-1972)	-Hızlı kentleşmeden kaynaklanan nüfus sorunlarına odaklanma	-Bölge ve il planlaması -Dolaylı bölgesel planlama	-Dengeli bölgelerarası gelişme - Sosyal eşitlik açısından bölgeler arasında dengeli dağılım - Yatırım etkinliği	-Vergi indirimleri -Özel sektör yatırımlarına yönelik finansal teşvikler -Pilot projeler -Keban
III. Plan (1973-1977)	-Bölgesel farkların giderilmesi - Belirli az gelişmiş bölgelerin kalkınması	-Sektör ve il planlaması	-İkinci planın aynısı	- Finansal teşvikler - Az gelişmiş bölgeler için sanayileşme programları - Envanter çalışmaları - İl planlaması - Sektörel planlama - Paket projeler - KÖY'ler
IV. Plan (1979-1983)	-Bölgesel sorunlara yönelik kaynakların mobilizasyonu	-Sektörler ve bölgeler arasındaki bağların güçlendirilmesi	-Az gelişmiş illerin kalkınması -Sektörel ve bölgesel karşılıklı bağımlılık -Mekânsal organizasyon	-Yatırımlar için faiz indirimleri -Çeşitli finansal yardımlar -Paket projeler, -İl ve bölge düzeyinde yatırımlar -Çukurova Kentsel Kalkınma Projesi -GAP (DPT-JICA)

V. Plan (1985- 1989)	-Az gelişmiş ve sektörel olarak potansiyele sahip bölgelerde kaynak kullanımını rasyonelleştirerek kalkınmanın hızlandırılması	-Projelerin bölgesel etkisini de içeren doğrudan bölgesel planlama (16 fonksiyonel bölge önerisi)	-Sosyal eşitliği dikkate alan dengeli bölgesel kalkınma	-Potansiyel kaynakların belirlenmesi için bölgesel gelişme programlarının hazırlanması -Bu programlar doğrultusunda ilgili yatırımların seçilmesi -Öncelikli bölge ve sektörlerdeki altyapının sanayileşme projeleri için geliştirilmesi -KÖY yatırımlarına finansal yardımlar
VI. Plan (1990- 1994)	-Uygulama için sosyal, idari ve finansal boyutların bütün olarak ele alınması -Uluslararası ve AB standartlara uygun istatistiksel sistemin uyarlanması	-Bölge ve bölge altı düzeyde planlama	-Bölgelerde dengeli kalkınma -İlçelerin köylerden kente göçün engellenmesi için desteklenmesi	-KÖY'lere yönelik finansal kaynakların artırılması -KÖY'lere yönelik teşvikler ve bu amaca yönelik özel bir fon oluşturulması -Sanayi bölgeleri
VII. Plan (1996- 2000)	-Sektörel ve mekânsal çalışmaların bütünleştirilmesi -İllerin sektörel uzmanlaşması -Şehir planlaması -Bölgesel farkların giderilmesi -Rekabet gücünün artırılması	-Bölge ve bölge altı projeler -Bölgesel yeteneklerin mobilizasyonu -Sürdürülebilir kalkınma	-Göç ve demografik değişimin rasyonelasyonu -Metropol bölgelerin sorunlarının ayrı bir kategoride ele alınması -Konut sorunu için politika geliştirme çalışmaları -Bölgesel farklar	-KÖY politikasına devam edilmesi -Doğu ve Güneydoğu Anadolu için acil destek programı -GAP -Yasal düzenlemeler -Konut projeleri -KÖY'deki KOBİ'lerin desteklenmesi -ZBK, DOKAP, DAP
VIII. Plan (2001- 2005)	-Katılımcı planlama -Sürdürülebilirlik -Kaynak kullanımının etkinleştirilmesi -AB bölgesel politikalarına uyum	-Stratejik bölgesel planlama -Kümelenme -İl gelişme planları	-Rekabet edebilirliğin genişletilmesi -Yerel girişimcilik ve yerel kaynakların mobilizasyonu -Bölgesel farklar	-KOBİ destekleri -AB fonları -İlk kapsamlı bölgesel planlar -Beşeri sermaye -Yeşilirmak Havzası Gelişme Projesi -Bölgesel operasyonel programlar
IX. Plan (2007- 2013)	- İçsel büyüme -AB bölgesel politikalarına uyum - Katılımcı gelişme - Sürdürülebilirlik - Kaynakların etkin kullanımı	- Kümelenme, iş ve bilgi ağları - Kırsal kalkınma projeleri - Bölgesel planlama	- Bölgesel politikaların etkinleştirilmesi - İçsel büyüme ve yerel girişimciliğin gelişmesi -Yerel kurumsal kapasitenin artırılması - Kırsal kalkınma	- KOBİ teşvikleri - AB fonları - Sanayi ve Teknoloji bölgeleri - Beşeri sermaye - Bölgesel Kalkınma Ajansları

Kaynak: DPT, 2008:14-15 ve buna dayalı olarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye'nin **bugünkü** bölgesel kalkınma politikası

Kutu 4.3: Orta Vadeli Planda Bölgesel Gelişme (2011-2013)

D. BÖLGESEL GELİŞME VE BÖLGESEL GELİŞMİŞLİK FARKLARININ AZALTILMASI

Bölgesel gelişme politikalarında bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak, kırsal alanda asgari yaşam standartlarını geliştirmek, bölgelerin rekabet edebilirliklerini artırmak suretiyle ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkılarını azami seviyeye çıkarmak temel amaçtır.

1. Bölgesel Gelişme Politikasının Merkezi Düzeyde Etkinleştirilmesi

- i) Bölgesel gelişme ve bölgesel rekabet edebilirlik açısından ulusal düzeyde koordinasyonu sağlamak, mekânsal gelişme ve sosyo-ekonomik kalkınma politikaları arasında uyumu güçlendirmek ve alt ölçekli plan ve stratejilere genel çerçeve oluşturmak üzere Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi hazırlanacaktır.
- ii) Merkezi politikalar ile bölgesel gelişme politikaları arasında planlama, uygulama ve izleme bakımından uyum ve koordinasyonu sağlayarak yönetişimi geliştirmek amacıyla Bölgesel Gelişme Komitesi kurulacaktır.
- iii) Hazırlanacak Bölge Planlama Kılavuzu çerçevesinde, kalkınma ajanslarının koordinasyonunda Düzey-2 bazındaki tüm bölgelerde bölge planlama çalışmaları yürütülecektir.
- iv) Bölge plan ve programlarının uygulanabilirliği takip edilecek, mevcut entegre bölgesel gelişme planları, kalkınma ajanslarının katkısıyla, uygulanabilir programlara ve/veya eylem planlarına dönüştürülecek, çeşitlendirilmiş finansman imkanları sunan tutarlı bir kaynak tahsis planlaması yapılacak, izleme ve değerlendirme mekanizmaları oluşturulacaktır.
- v) Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi kalkınma ajanslarıyla birlikte geliştirilecektir.
- vi) Cazibe merkezlerini destekleme programları yaygınlaştırılacaktır.
- vii) Komşu ülkelerle yürütülmekte olan bölgeler arası işbirliği programlarının kapsamı genişletilecek; yeni programların başlatılmasına dair çalışmalara devam edilecektir.
- viii) Müzakere sürecinin ilerlemesine bağlı olarak, AB bölgesel gelişme politikalarına uyum ve yapısal fonların kullanımına hazırlık için stratejik bir çerçeve oluşturulacaktır.
- ix) Kalkınma ajansları ile diğer kuruluşların verdiği teknik ve mali destekler arasında tamamlayıcılık ve koordinasyon gözetilecektir.
- x) AB'den ekonomik ve sosyal uyum alanında sağlanacak fonlar, oluşturulan izleme ve koordinasyon mekanizmasıyla etkin bir şekilde yönetilecektir.

2. Yerel Dinamiklere ve İçsel Potansiyele Dayalı Gelişmenin Sağlanması

- i) Bölgesel düzeyde rekabet gücü taşıyan sektörler odaklanarak ve yerel girişimleri öne çıkararak kümelenme politikaları geliştirilecek, uygun bir yönetim ve destekleme mekanizması kurulacaktır.
- ii) Yerel uzmanlaşmaya dayalı ve üniversite-iş dünyası işbirliğini merkeze alan, model nitelikte bölgesel yenilik altyapısı hazırlanacaktır.
- iii) Bölgesel potansiyeli ve yerel işgücü piyasası özelliklerini dikkate alan ve yerel düzeyde ekonomik dönüşümü destekleyen girişimcilik ve işletme modelleri oluşturulacak; bunun için kalkınma ajanslarının yerel düzeyde ihtiyaç duyulan koordinasyon ilişkilerini kurması ve uzmanlık kuruluşlarıyla işbirliği mekanizmaları oluşturması sağlanacaktır.

3. Yerel Düzeyde Kurumsal Kapasitenin Artırılması

- i) Düzey-2 bölgelerinin tamamında kurulan kalkınma ajanslarının kurumsallaşma çalışmaları tamamlanarak tam olarak faaliyete geçmeleri sağlanacaktır.
- ii) Merkezi ve yerel düzeyde kurum ve kuruluşlar arası koordinasyonu ve karar alma süreçlerini desteklemek ve merkez-yerel arasında bilgi akışını güçlendirmek üzere oluşturulan İl Koordinasyon ve İzleme Sistemi (IKİS) geliştirilecek ve kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
- iii) Kalkınma çalışmaları ve program/proje uygulamalarında mahalli idare ve birliklerin teknik, mali ve kurumsal kapasiteleri güçlendirilecektir.

4. Kırsal Kesimde Kalkınmanın Sağlanması

- i) Kırsal Kalkınma Planının izlenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin yapılar, Planda belirtilen esas ve usuller çerçevesinde oluşturulacaktır. Bu doğrultuda, kırsal kalkınmaya yönelik faaliyetlerin Kırsal Kalkınma Planına (2010-2013) uyumu gözetilecektir.
- ii) Kırsal kalkınma projelerinin istihdam odaklı tasarlanması sağlanacak ve bunların uygulama ölçekleri bölgesel gelişme politikalarına uygun olarak belirlenecektir.
- iii) Kırsal alan ve kent tanımları yeniden düzenlenerek mekânsal gelişme ve bölgesel/yerel kalkınma politikaları uygulanacaktır. Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü Page 14 of 19 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/10/20101010-1.htm> 2/26/2012
- iv) Kırsal alanda yerleşme ve yapılaşmaya ilişkin mevzuat çalışmaları tamamlanacak ve uygulama projeleri hayata geçirilecektir.
- v) Köy Kanunu yenilenecektir.
- vi) Zorunlu nedenlerle yaşadıkları yerlerden ayrılan vatandaşlara, kendi istekleri doğrultusunda, eski veya yeni yerleşim yerlerinde yaşamlarını sürdürebilecekleri koşullar oluşturulacaktır.
- vii) Kırsal alanda kadınların durumunun iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi için önlemler alınacaktır.
- viii) Kırsal kesime yönelik hizmetlerin geliştirilmesi ve yararlanıcılara ulaştırılmasında bilgi ve iletişim teknolojileri etkili bir şekilde kullanılacaktır.